

Káva a globální ekonomika

MENU

Cenu jednoho šálku kávy ovlivňuje celá řada faktorů. Tušíte například, kolik procent z ceny připadne farmáři, který stojí na začátku tohoto procesu? Prozradíme vám i to, jaké výhledy kávu čekají v příštích desetiletích.

← Raesectem non vel erat. Idúissi et nít ip eu feuis nulputet vel ut dolendre cor in

I když káva není základní kulturní plodinou jako třeba pšenice a člověk bez ní dokáže bez problémů přežít, svou ekonomickou důležitostí se řadí mezi přední světové komodity. Ve více než 50 pěstitelských zemích je na ní životně závislých až 100 milionů lidí. Celkový obrát obchodu s kávou pak představuje stěží uvěřitelných 1400 miliard korun ročně.

Pokud někdo mohl letos v létě zapomenout na prázdniny, byli to makléři obchodující s kávou na komoditní burze. Během posledních sedmi měsíců vzrostla cena kávy o 40 % a v průběhu druhého zářijového týdne si dokonce sáhla na magickou hranici 2 dolarů za libru zelených zrn (pro porovnání: cena Fair Trade kávy činí 1,35 USD/lb). Tento enormní růst ve výsledku znamenal pokoření třináctiletého maxima a uragán ve všech sférách kávového byznysu. Vysledovat viníka vzniklé situace, která může znamenat plošné zvýšení cen a závažnou destabilizaci trhu, není vůbec jednoduché. Z jedné strany se šíří zvěsti o řádění meteorologického fenoménu zvaného La Niña, který vysušuje brazilské a kolumbijské plantáže, a přicházejí zvěsti o invazi kávového kůrovce (*Hypothenemus hampei*), jenž zničí i tu sebeodolnější odrůdu kávovníku. Naproti tomu „ti druzí“ svádějí veškerou vinu na nekalé praktiky burzovních makléřů a jejich zákulisní hry s termínovými kontrakty a snahy o umělou fixaci současných extrémně vysokých cen. Pravdou ale zůstává, že nynější situace se čhtě nechtě dotkne nás všech.

Jak funguje obchod s kávou

I když se v posledních letech čím dál více prosazuje obchod s výběrovou kávou, který se snaží být za každou cenu nezávislý na burze, komoditní trh nadále určuje směr a tahá za všechny důležité nitky. Ve svém výsledku je výběrová káva se svými 4 % celkového obrátu marginální a pro velké hráče nepředstavuje přílišnou oblast zájmu. Při současných drastických změnách je i ta částečně nezávislost trhu s výběrovou kávou, kterému vévodí impérium Starbucks, ta tam. Kvalita musí

Vše se točí kolem získání co možná nejnížší ceny ze strany nákupčích.

být vždy ospravedlněna vyšším diferencíálem a ten je zákonitě vázán na minimální tržní cenu.

Porovnejme ale oba systémy z hlediska filozofie obchodu. Komoditní trh s kávou se řídí několik desítek let starými pravidly, a nechybí mu tak potřebná dávka konzervatismu. Celosvětový obchod ovládají čtyři nadnárodní společnosti, které mají více než 60% podíl na trhu s pražnou kávou – Nestlé, Philip Morris (Jacob/Kraft), Sara Lee a Procter & Gamble. Na druhé straně jsou vertikálně orientovaní prodejci zelené kávy jako např. Neumann Group, kteří vlastní desítky dceřiných společností, farmy, zpracovatelské závody, exportní a importní společnosti a obrovské sklady.

Pohyb cen

Káva, s níž se na komoditní burze obchoduje, obvykle nižší kvality a spadá do kategorie neidentifikovatelných směsí distribuovaných v obrovských objemech. Cena kávy z dané pěstitelské oblasti (Keňa, Kolumbie) je určena na základě diferencíálu k aktuální ceně na newyorské (káva odrůdy Arabika) nebo londýnské (káva odrůdy Robusta) burze. Termínové kontrakty se s makléři podepisují až na rok, za účelem fixace cen. Vše se samozřejmě točí kolem získání co možná nejnížší ceny ze strany nákupčích. V případě, že nafouknutá bublina v podobě cen neodpovídajících reálnému stavu světových zásob kávy splaskne, dojde ke zhroutení trhu a pádu cen. Taková situace nastala např. v roce 2001. V té době bylo možné zakoupit libru kávy za nejnížší cenu v historii – 40 centů. Z této částky pak farmář obdržel od prostředníka

← Raesectem non vel erat. Iduissi et nit ip eu feuis nulputet vel ut dolendre cor in

maximálně 15–25 centů. Náklady na produkci jedné libry zelené kávy jsou přitom vyčísleny až na 1–1,40 USD...

Přímý obchod

Podle mezinárodní kávové organizace (ico.org) případně z každého šálku komoditní kávy přibližně 2 % individuálnímu farmáři. Zbývajících 98 % si obvykle rozdělí prodejci (kavárny, obchody), překupníci, pražírny kávy, importéři, logistické firmy, banky, exportéři, zpracovatelské závody, družstva (coop) a sběrači kávy. Komoditní káva tak představuje nesmírně komplexní řetězec, který obsahuje jak společnosti s nedozírným finančním kapitálem, tak i ty nejchudší skupiny obyvatel na světě.

Oproti tomu trh s výběrovou kávou je založen na ceně, kterou ve většině případů určuje přidána hodnota produktu – chuťová kvalita. Velmi dobrým příkladem mohou být různé kávové soutěže, kde nejvýše hodnocená káva mezinárodní degustace není porotou vždy obdrží nejvyšší kupní cenu. Tento systém by nemohl fungovat bez formálního ustanovení celosvětově uznávaných pravidel a regulí pro hodnocení kvality kávy. Nesnadný úkol nesou na svých bedrech mezinárodní kávové asociace jako SCAA a SCAE a přidružené subjekty typu Cup of Excellence, Coffee Quality Institute apod. Samotný obchod je oproti komoditnímu modelu přímočařejší a méně složitý. V ideálním případě vzniká kontrakt přímo mezi farmářem a pražírnou (tzv. přímý obchod). Pokud je pro pražírnu nákup většího množství kávy finančně náročný (obvykle se jedná o celé kontejnery o obsahu 17 000 kg) vstupuje do hry importér ve funkci zprostředkovatele a garanta nákupu.

Vysoce kvalitní káva bude výsadou nejvýše položených farem, které se dokážou adaptovat na nové podmínky

Velikost sklizní klesá

Ale zpět k současné krizi. Některé pesimistické výhledy poukazují na skutečnost, že velikost sklizní v hlavních pěstitelských oblastech neustále klesá. Kolumbie je již třetí rok v milosti počasí, které ovlivňuje již zmíněný fenomén globálního oteplování zvaný La Niña. Ten způsobuje značnou variaci teplot nad Pacifikem a extrémní klimatické podmínky v Jižní Americe a Oceánii. Kávovníky jsou vystaveny nárazovým deštům a silným přeháňkám, které mají za následek rozšíření tzv. Royi (ve Střední Americe nazývané Ojo de Gallo), plísně na povrchu listů. Podobným problémemu čelí i Indonésie, kde La Niña během posledních sklizní způsobila obrovské škody vedoucí až k 24% snížení množství exportované kávy. V Africe, která je považována za kolébkou kávy, oproti tomu dochází k závažnému růstu teplot (podle modelů až +3,5 °C v roce 2080), a tím pádem plošnému rozmnožení kávového kůrovce. Tento nenápadný červík si během letošní sezony záhadně našel svou cestu i na Havaj, která byla jedním z posledních míst na světě bez jeho výskytu.

Co to vše znamená?

Obávat se o dostupnost kávy během následujících několika let, možná desetiletí, by bylo předčasné. Na druhou stranu jsou varovné signály tak silné, že nutí k hlubšímu zamyslení. Nepředvídatelné počasí společně s vlivem množících se škůdců a plísní bude mít za následek značnou kolísavost sklizní, a tím i nestabilitu trhu. Vyšší teploty v hlavních pěstitelských regionech zákonitě povedou nejen k nižším výnosům, ale také k niž-

ší hustotě zrn, a tudíž k horší finální chuťové kvalitě nápoje. Ti farmáři, kteří se rozhodnou v pěstování kávy pokračovat a nevymění ji za finančně lukrativnější a stabilnější variantu (např. Qishr na Blízkém východě), budou inklinovat k rezistentnějším odrudám kávovníku, které jsou často geneticky modifikovanou variantou Robusty a v šálku chutnají mnohem hůře. V potaz je také třeba vzít vzrůstající populaci pěstitelských oblastí jako např. Viktoriino jezero či Antigua, kde stejně jako v jiných rozvojových státech dochází ke zkupování farem za účelem výstavby nových obydlí nebo pěstování jiných kulturních plodin.

Transformace nutná

Všechny tyto indicie směřují k nepříliš optimistickému výhledu. Světová produkce možná bude schopna uspokojit růst poptávky, ale určitě ne za stejných finančních a kvalitativních podmínek jako dnes. Některé tradiční pěstitelské oblasti úplně zaniknou a objeví se nové (např. Argentina). Vysoce kvalitní káva bude výsadou těch nejvýše položených farem, které se dokážou adaptovat na nově vzniklé podmínky. Stane se tak nedostatkovým zbožím, o nějž budou vést cenový boj pražírny po celém světě. Diverzifikace pěstovaných plodin již nebude výhodou ale nutností. Odklon od starých neekonomických metod zpracování kávy se stane nevyhnutelným. Ve výsledku celý obchod s kávou, od sběrače po prodejce či kavárnu bude muset projít složitou a radikální transformací, aby se ve světle nových fakt stal ekonomicky a sociálně trvale udržitelným i v příštích dekádách. *

55
INZ
cocacola